

ПРЕДМЕСТНИКОВ О. Г.,
кандидат юридичних наук,
перший заступник начальника
(Головне територіальне управління
юстиції у Херсонській області)

УДК 342.951:351.87(477)

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РСР У 1918–1956 РОКАХ

Виконано аналіз історико-правових засад організації та діяльності органів юстиції Української РСР у 1918–1956 роках, визначено їх природу, основні ознаки та значення, а також обґрунтовано пріоритетні напрямки вдосконалення адміністративно-правового статусу органів юстиції сучасної України.

Ключові слова: органи юстиції, Народний комісаріат юстиції, УРСР (УСРР), державне управління, суди, прокуратура.

Выполнен анализ историко-правовых основ организации и деятельности органов юстиции Украинской ССР в 1918–1956 годах, определена их природа, основные признаки и значение, а также обоснованы приоритетные направления усовершенствования административно-правового статуса органов юстиции современной Украины.

Ключевые слова: органы юстиции, Народный комиссариат юстиции, УССР, государственное управление, суды, прокуратура.

The analysis of historical-legal basis of organization and activity justice bodies of Ukrainian SSR in 1918–1956 years is made; also it was determined its nature, main features and values, as well as substantiated priority directions of improving administrative-legal status of justice bodies of modern Ukraine.

Key words: justice bodies, People's Commissariat of Justice, Ukrainian SSR, public governance, courts, public prosecutor's office.

Вступ. Нинішні реалії розбудови в Україні демократичної, соціальної, правової держави та процеси її інтеграції до Європейського Союзу об'єктивно зумовлюють необхідність вдосконалення сучасного адміністративно-правового статусу органів юстиції України. Безперечно конструктивним буде врахування досить неоднозначного досвіду інституалізації та суттєвої трансформації статусу органів юстиції під час перебування України в складі СРСР. При цьому першочергово слід зважити на період функціонування органів юстиції УРСР у 1918–1956 роках, який пов'язаний з пошуком оптимальної моделі їх організації, становленням органів юстиції у складних соціально-політичних умовах, численними змінами функціональної та організаційно-структурної основи їх діяльності. А відтак у контексті вдосконалення адміністративно-правового статусу органів юстиції України й вбачаються актуальними питання організації та діяльності органів юстиції Української РСР у 1918–1956 роках.

Зазначимо, що окремі аспекти інституалізації органів юстиції Української РСР раніше вже розглядалися у роботах таких вчених, як О.С. Бадалова, М.І. Герасимик, І.П. Козінцев, І.І. Микульця, Г.О. Попова, С.Є. Тюрін та інших. У той же час їхні дослідження присвячені здебільшого лише вузьким проблемам функціонування органів юстиції УРСР і не містять комплексної характеристики особливостей та динаміки змін у 1918–1956 роках правового статусу системи органів юстиції УРСР, з урахуванням значення їх становлення для розвитку інституту органів юстиції в сучасній Україні.

Постановка завдання. Саме тому метою і завданням нашої роботи є аналіз історико-правових засад організації та діяльності органів юстиції Української РСР у 1918–1956 роках, визначення їх природи, основних ознак та значення, а також обґрунтування пріоритетних напрямків вдосконалення адміністративно-правового статусу органів юстиції сучасної України.

Результати дослідження. Передусім відмітимо, що паралельно зі становленням органів юстиції УНР у 1917–1920 роках відбувалось формування органів юстиції радянської влади в Україні. Так, 28.11.1918 р. було утворено Відділ юстиції Тимчасового Робітничо-селянського уряду України, який 29.01.1919 р. набув статусу Народного комісаріату юстиції УСРР. Позитивною особливістю організації органів юстиції в УСРР було їх формування на місцевому рівні, зокрема місцеві органи Народного комісаріату юстиції були представлені відділами юстиції губернських виконкомів і бюро юстиції повітових виконкомів.

У діяльності тодішнього Народного комісаріату юстиції УСРР згідно з його Положенням, затвердженим РНК України 27.02.1919 р., чітко виокремлюються два основні напрямки – організація і загальне спрямування діяльності судових установ, а також розробка і впровадження норм цивільного і кримінального права [1]. Відтак на цьому етапі Народний комісаріат юстиції УСРР подібно до органів юстиції Російської імперії та УНР позиціонується як орган судового управління, який не лише організаційно забезпечує, але й фактично керує діяльністю судів. У даному ракурсі слід вказати передбачене у квітні 1919 року Декретом РНК України [2] право Контрольно-судового відділу Народного комісаріату юстиції УСРР давати судам обов'язкові керівні роз'ясненні та вказівки щодо тлумачення та застосування ними відповідних норм права. А Верховний касаційний суд взагалі організаційно був одним із відділів Народного комісаріату юстиції УСРР [3].

Попри важливість повноважень Народного комісаріату юстиції УСРР у нормотворчій сфері вони не виправдано обмежувалися розробкою і впровадженням тільки цивільного і кримінального законодавства, тоді як органами юстиції мало би забезпечуватись комплексне оновлення та розвиток усіх сфер і напрямків правового регулювання. Суміжним із цим є інший напрямок діяльності Народного комісаріату юстиції УСРР, а саме, сприяння правовому оформленню радянського ладу в різних галузях життя. По суті, йшлося про активну участь органів юстиції у формуванні правової основи радянської влади в Україні, як однієї з головних складових становлення УСРР. Сприяння правовому оформленню радянського ладу за своєю природою могло бути тимчасовим напрямком діяльності Народного комісаріату юстиції УСРР, хоча аналогічна діяльність із формування та реалізації державної правової політики має здійснюватись органами юстиції на постійній основі.

Деяка непослідовність і хаотичність формування органів юстиції радянської влади в Україні виявляється у зауваженій Ю.С. Шемшученко [4] ліквідації у вересні 1919 р. Народного комісаріату юстиції у зв'язку з наступом Збройних сил півдня Росії та створенні 11.12.1919 р. вже нового Комітету юстиції при Всеукраїнському революційному комітеті, який згодом 19.01.1920 р. так само було реорганізовано в Народний комісаріат юстиції УСРР. Подібні реорганізації органів юстиції радянської влади в Україні в основному пов'язані з тривалим періодом і перемінним успіхом боротьби за владу в Україні, загальною відсутністю в УСРР чіткої та стабільної управлінської вертикалі й кваліфікованих кадрів, меншою пріоритетністю управління у сфері юстиції порівняно з військовими і соціально-економічними питаннями. Крім цього, становлення та діяльність органів юстиції УСРР ускладнювало прагнення радянської влади сформувати нову власну систему юстиції з повною ліквідацією всіх раніше існуючих органів управління в сфері юстиції, судів, прокуратури, слідства, нотаріату, адвокатури Російської імперії та УНР.

Наступне Положення про Народний комісаріат юстиції УСРР, затверджене Постановою ВУЦВК від 05.10.1921 р. [5], доволі комплексно і детально врегулювало завдання та структуру не тільки Народного комісаріату юстиції УСРР, але й його структурних підрозділів, які в умовах первинного формування СРСР набували дуже широких повноважень. У діяльності Народного комісаріату юстиції УСРР одне з центральних місць так само займав нагляд за діяльністю відділів юстиції, судів, органів слідства, захисту і об-

винувачення, Комісії у справах неповнолітніх, а також завідування конвойною вартою, організація місць позбавлення волі та завідування ними [6, с. 59]. Одночасно Народним комісаріатом юстиції виконувались і фактично прокурорські функції по нагляду за правильним і одноманітним тлумаченням законів усіма судовими і слідчими органами УСРР, за відповідністю їх діяльності принципам соціалістичної правосвідомості та урядовій політиці (Положення від 05.10.1921 р.).

Дані завдання перетворювали Народний комісаріат юстиції УСРР в керівний адміністративний орган з по суті необмеженими повноваженнями у сфері правозахисної та правоохоронної діяльності. Централізований контроль органів юстиції не тільки за судами (наприклад, судові рішення могли бути скасовані або переглянуті), але й за іншими суб'єктами досудового і судового розслідування (слідством, захистом, обвинуваченням) практично виключав об'єктивне та неупереджене розслідування і вирішення кримінальних справ, яке до того ж мало бути підпорядковане вимогам дещо абстрактної «соціалістичної правосвідомості». З цього приводу С.В. Олефіренко [7, с. 130] так само вказує на невластивість органам юстиції низки функцій Народного комісаріату юстиції, зокрема щодо розслідування деяких категорій кримінальних справ і підтримки обвинувачення в судах, нагляду за законністю дій місцевих органів влади тощо. Як на нас, такий підхід до організації Народного комісаріату юстиції УСРР не відповідає розумінню органів юстиції як суб'єктів забезпечення законності, правосуддя та справедливості.

При цьому досить показовим вбачається й зайняття у ті часи посад Народного комісара юстиції та Генерального прокурора однією особою, що сприяло ще більшому зосередженню істотних управлінських і наглядових повноважень. Своєрідне злиття цих посад підтверджується і наданням Положенням від 05.10.1921 р. Народному комісару юстиції УСРР права здійснювати державне обвинувачення проти всіх порушників радянських законів, а також наступним включенням органів прокуратури у червні 1922 року до складу Народного комісаріату юстиції.

Широкими також були повноваження Народного комісаріату юстиції УСРР й у сфері державної правової політики, які передбачали не лише підготовку законопроектів, кодифікацію та опублікування законодавчих актів, але й навіть тлумачення законів і керівництво правотворчою діяльністю окремих відомств [6, с. 59]. Останнє додатково збільшує можливості органів юстиції впливати на діяльність інших державних органів через інтерпретацію законодавчих норм. Вважаємо, що роз'яснення норм права у певному контексті може розглядатись, як напрямок діяльності органів юстиції, проте така діяльність повинна здійснюватись виключно у конкретних правових рамках.

Зазначимо, що для виконання вищеозначених завдань і функцій в структурі Народного комісаріату юстиції УСРР згідно з його Положенням від 05.10.1921 р. утворювались профільні відділи: виправно-трудоий, відокремлення церкви від держави, законодавчих пропозицій і кодифікування, кошторисно-фінансовий, організаційно-інструкторський, статистики, судового контролю, управління справами. Відтак за кожен напрямок діяльності Народного комісаріату юстиції УСРР відповідав його фаховий підрозділ, відповідно до чого можна говорити про єдність функціональної та організаційної основи Народного комісаріату юстиції УСРР, узгодженість розподілу повноважень і спільної діяльності всіх його структурних підрозділів. Виключенням з цього можна вказати утворення при Народному комісаріаті юстиції УСРР Слідчої групи по провадженню термінових розслідувань [6, с. 59], яку, на нашу думку, більш коректно і правильно було б включити до складу відповідних правоохоронних органів, а не органів юстиції.

Народний комісаріат юстиції УСРР здійснював свої повноваження як безпосередньо, так і через губернські та повітові органи юстиції, на які також покладалось управління діяльністю судів та інших подібних установ, нагляд за дотриманням законності всіма радянськими органами на місцевому рівні. Система органів юстиції УСРР засновувалась на принципах жорсткої централізації та підпорядкованості місцевих органів юстиції Народному комісаріату юстиції, організаційно-інструкторський відділ якого організовував місцеві відділи юстиції, наглядав за дотриманням їх працівниками законів (у тому числі шляхом направлення на місця інструкторів) і т. ін.

Правовий статус місцевих органів юстиції регламентувався їх Положенням, затвердженим Постановою ВУЦВК від 05.10.1921 р. [8], яке, насамперед, визначало організацію губернських відділів юстиції та повноваження їх керівництва. Зокрема згідно з Положенням від 05.10.1921 р. завідувач губернським відділом юстиції, що був відповідальним перед Народним комісаріатом юстиції УСРР і контролювався ним, за загальним правилом обирався губернським виконавчим комітетом і затверджувався Народним комісаріатом юстиції. При цьому вже 06.11.1922 р. Постановою ВУЦВК губернські відділи юстиції і повітові бюро юстиції було ліквідовано з передачею частини їх функцій губернським судам [4]. Вважаємо, що наведена реорганізація негативним чином позначилась на загальному процесі інституалізації органів юстиції в Україні та цілісності управлінської вертикалі Народного комісаріату юстиції УСРР, переобтяжила судові органи невластивими їм повноваженнями, у тому числі й тими, що прямо не стосуються діяльності судів.

Остаточне оформлення СРСР та входження до нього УСРР зумовило оновлення організаційно-правових засад функціонування Народного комісаріату юстиції УСРР, статус якого регламентувався, насамперед, Положеннями про Народний комісаріат юстиції УСРР 1923 і 1929 років.

Основу компетенції Народного комісаріату юстиції УСРР за Положеннями від 01.08.1923 р. [9] і від 1929 р. [4] (на рівні з вище вже розглянутими повноваженнями у нормотворчій сфері) так само складало загальне керівництво, організація, контроль та інструктування судів, органів прокуратури, слідства, нотаріату та захисту, судових виконавців тощо. При цьому, зберігалися істотні важелі організаційно-розпорядчого впливу на всіх ключових суб'єктів правозахисної та правоохоронної діяльності та широкі можливості Народного комісаріату юстиції УСРР безпосередньо втручатися у судову практику, наприклад, шляхом видання наказів та інструкцій з приводу діяльності судових установ УСРР (п. «б» ст. 1 Положення від 01.08.1923 р. [9]).

Наступний етап становлення органів юстиції розпочинається із відділення від них органів прокуратури та слідства як на рівні СРСР (Постанова ЦВК і РНК СРСР від 20.07.1936 р. про створення Народного комісаріату юстиції СРСР [10] і його Положення від 08.12.1936 р.), так і безпосередньо в УСРР (УРСР за Конституцією 1937 р.). Вважаємо, що подібний захід мав визначальне значення для формування та функціонування органів юстиції як управлінських (а не правоохоронних) органів у сфері юстиції, упорядкування і обмеження владних повноважень (зокрема, відносно судів), їх розмежування з компетенцією інших державних органів, забезпечення більшої фаховості та професійності реалізації державної правової політики. Водночас, попри передбачену ст. 112 Конституції СРСР від 05.12.1936 р. [11] незалежність суддів і їх підпорядкування тільки закону, вищезазначене Положення від 08.12.1936 р. і Положення про Народний комісаріат юстиції УРСР, затвержені Постановою ЦВК і РНК УРСР від 20.10.1937 р. [12], знову надавали Народному комісаріату юстиції УРСР надто широкі повноваження щодо судів (надання обов'язкових вказівок, управління суддівськими виборами, ревізія діяльності судів тощо).

Відповідно до ст. 48 Конституції УРСР від 30.01.1937 р. [13] за своїм статусом Народний комісаріат юстиції УРСР був союзно-республіканським наркоматом, що підпорядковувався одночасно і РНК УРСР, і Народному комісаріату юстиції СРСР. Певною мірою у цьому простежується централізація системи державного управління у сфері юстиції, що було загальною особливістю тогочасного СРСР, враховуючи і те, що РНК УРСР так само підпорядковувалась загальносоюзним вищим державним органам. Виходячи з Положення, затвердженого Постановою РНК УРСР від 27.12.1939 р. № 1586 [14], Народний комісаріат юстиції УРСР продовжує виконувати повноваження судового управління, організації та контролю діяльності всіх судів УРСР.

Разом із тим слід констатувати поступове (хоча й недостатньо істотне) звуження самостійних організаційно-розпорядчих повноважень Народного комісаріату юстиції УРСР відносно судів на тлі розширення його повноважень з реалізації державної правової політики. Зокрема йдеться про такі напрямки діяльності, як організація та керівництво роботою обласних управлінь юстиції, нотаріальних органів і адвокатури, систематизація та підготовка кодифікації республіканського законодавства, забезпечення підготовки пра-

цівників суду, юстиції, прокуратури, нотаріату та адвокатури [4; 14] та інші. Як на нас, останнє на той час було одним із найбільш складних і відповідальних завдань Народного комісаріату юстиції УРСР з огляду на відсутність кваліфікованих юридичних кадрів, а також нерідко низький освітній і професійний рівень працівників судів, юстиції, нотаріату та адвокатури (це прямо вказується у Постанові Політбюро ЦК КП(б)У від 06.09.1944 р. [15]), що безпосередньо позначалось на ефективності функціонування даних органів.

Чергова реорганізація органів юстиції УРСР відповідно до Указу Президії Верховної Ради УРСР від 09.05.1939 р. передбачала відновлення місцевих органів юстиції – управлінь Народного комісаріату юстиції Української РСР при обласних Радах депутатів трудящих із поверненням ним функцій, раніше переданих обласним судам. Цим підтверджується не конструктивність попередньої ліквідації місцевих органів юстиції та необхідність формування цілісної системи професійних органів юстиції для ефективного здійснення на місцях державного управління у сфері юстиції.

Значимо, що згідно з Положенням (Постанова РНК УРСР від 27.12.1939 р. № 1586 [14]) територіальні управління Народного комісаріату юстиції УРСР були призначені здійснювати в межах відповідних областей не тільки ревізію та нагляд за роботою судів, але й що не менш важливо – загальне керівництво діяльністю адвокатури, юридичних консультацій, нотаріальних контор, правовими школами для підготовки працівників юстиції, а також контроль роботи судових виконавців. Значний обсяг таких завдань належним чином може виконуватись тільки розгалуженою системою внутрішньо структурованих високопрофесійних органів юстиції. Відносно судів місцеві органи юстиції здебільшого здійснювали вплив не прямо, а централізовано через Народний комісаріат юстиції УРСР, якому, наприклад, мали подаватись пропозиції щодо кількості суддів і народних засідателів у кожній області.

У зв'язку з участю СРСР у Другій світовій війні організація органів юстиції УРСР зазнала певних реорганізаційних змін, головною мірою пов'язаних з необхідністю забезпечення законності та правопорядку в умовах воєнного стану. Зокрема, починаючи з червня 1941 року були утворені військові трибунали, в рамках мобілізаційних заходів змінився кадровий склад органів юстиції, були пришвидшені та спрощені деякі процедурні аспекти їх роботи, запроваджена підвищена секретність діяльності державних органів тощо. Адаптація органів юстиції до реальних умов і потреб держави мала позитивне значення для злагодженого та продуктивного функціонування у ті часи судів та інших, пов'язаних із ними, установ. Після завершення Другої світової війни встановлена у роки війни організація системи органів юстиції зберігалася ще протягом декількох років, після чого відбувається поступова демілітаризація органів юстиції УРСР, часткове обмеження їх компетенції, відновлення довоєнної організації, правил і процедур діяльності тощо.

Як відомо, Указом Президії Верховної Ради УРСР від 25.03.1946 р. № 52а-01 [16] у рамках загальної реорганізації народних комісаріатів у міністерства Народний комісаріат юстиції УРСР також було перетворено на Міністерство юстиції УРСР. У цілому компетенція Міністерства юстиції УРСР не зазнала істотних змін і надалі пріоритетно спрямовувалася на контроль діяльності судів та надання їм відповідних вказівок із приводу їх діяльності, що підкреслює переважно номінальний характер означеного перейменування Народного комісаріату юстиції у Міністерство юстиції УРСР.

Ліквідація у 1956 році Міністерства юстиції СРСР та управлінь Міністерства юстиції УРСР при обласних Радах депутатів трудящих, а у 1963 році й самого Міністерства юстиції УРСР ознаменувало вже новий період організації та діяльності органів юстиції УРСР.

Таким чином, інституалізація органів юстиції УСРР у 1919–1936 роках характеризувалась їх об'єднанням із прокуратурою, надмірною (як для сучасної України) концентрацією владних повноважень, спрямуванням їх діяльності пріоритетно на керівництво та нагляд за судами, органами слідства, обвинувачення та захисту, аніж на формування та реалізацію державної правової політики. Як відзначав у ті часи М.В. Михайлик [17, с. 713], головним завданням органів юстиції було застосування норм радянського законодавства з метою захисту «пролетарської» держави. Загалом же становлення органів юстиції УСРР

на даному етапі мало багато в чому ситуативний характер за відсутності чітких послідовних тенденцій їх розвитку, чому перешкоджала партійна організація радянської влади та авторитарний політичний режим.

Формування органів юстиції УРСР у 1936–1956 роках характеризується їх централізацією навколо Міністерства юстиції (Народного комісаріату) СРСР, а також збереженням надмірних повноважень судового управління, контролю та організації діяльності судів. Водночас позитивним було відокремлення від Міністерства юстиції УРСР прокуратури та відновлення місцевих органів юстиції. Починаючи з 1950-х років у СРСР певною мірою зміщуються акценти у розумінні органів юстиції, які, як і сьогодні, ототожнюються вже тільки з Міністерством юстиції та його органами, а не в цілому з ними, судами, органами прокуратури, слідства та адвокатури. Насамперед, це пов'язано з істотним розвитком у СРСР інституту Міністерства юстиції та його органів, упорядкуванням їх управлінсько-наглядових повноважень, а також поступовим відмежуванням від них судів і правоохоронних органів.

Список використаних джерел:

1. О Народном комиссариате юстиции (Положение) : Постановление СНК Украины // Известия Временного Рабоче-крестьянского правительства Украины и Харьковского совета рабочих депутатов. – 1919. – № 57.
2. Об учреждении IX Отдела Народного комиссариата юстиции – Верховного судебного контроля : Декрет СНК Украины // Собрание узаконений и распоряжений Рабоче-крестьянского правительства Украины. – 1919. – № 37. – Ст. 443.
3. Об учреждении X Отдела Народного комиссариата юстиции – Верховного кассационного суда : Декрет СНК Украины // Собрание узаконений и распоряжений Рабоче-крестьянского правительства Украины. – 1919. – № 37. – Ст. 444.
4. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю.С. Шемшученко та ін. – Т. 4. Н–П. – К. : Українська енциклопедія імені М.П. Бажана, 2002. – 717 с.
5. О Народном комиссариате юстиции : Постановление ВУЦИК : от 05.10.1921 г. // Собрание узаконений и распоряжений Рабоче-крестьянского правительства Украины. – 1921. – № 20. – Ст. 572.
6. Бадалова О.С. Органи юстиції в Україні: становлення та основні завдання / О.С. Бадалова // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія Державне управління. – 2011. – Т. 165. – Вип. 153. – С. 58–62.
7. Олефіренко С.В. Становлення органів юстиції в контексті українського державотворення / С.В. Олефіренко // Ефективність державного управління. – 2013. – Вип. 34. – С. 128–134.
8. О местных органах юстиции : Постановление ВУЦИК и СНК УССР : от 05.10.1921 г. // Собрание узаконений и распоряжений Рабоче-крестьянского правительства Украины за 1921 г. – X. : Вторая советская типогр., 1921. – С. 678–680.
9. Положение о Народном комиссариате юстиции : Постановление ВУЦИК : от 01.08.1923 г. // Вісті Всеукраїнського центрального виконавчого комітету. – 1923. – № 174.
10. Об образовании Народного комиссариата юстиции Союза ССР : Постановление ЦИК СССР : от 20.07.1936 г. // Сборник законов СССР. – 1936. – № 40. – Ст. 338.
11. Конституция (Основной Закон) Союза Советских Социалистических Республик : Постановление Чрезвычайного VIII съезда Советов СССР : от 05.12.1936 г. // Известия ЦИК СССР и ВЦИК. – 1936. – № 283.
12. Положення про Народний комісаріат юстиції УРСР : Постанова ЦВК і РНК УРСР : від 20.10.1937 р. // 3.3. УРСР. – 1937. – № 51. – Ст. 180.
13. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки : Постанова Надзвичайного XIV Українського з'їзду рад : від 30.01.1937 р. / Верховна Рада України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/001_001.
14. Про затвердження Положення про Управління Народного комісаріату юстиції УРСР при обласних радах депутатів трудящих : Постанова РНК УРСР : від 27.12.1939 р., № 1586 // ЗП Української РСР. – 1939. – № 37. – Ст. 178.

15. Про забезпечення кадрами органів юстиції УРСР : Постанова Політбюро ЦК КП(б)У : від 06.09.1944 р. // ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 6. – Спр. 733. – Арк. 1а, 31–32.

16. Про перетворення Ради Народних комісарів УРСР на Раду міністрів УРСР і Народних комісаріатів УРСР на Міністерства УРСР : Указ Президії Верховної Ради УРСР : від 25.03.1946 р., № 52а-01 // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1947. – № 5–6. – Стор. 52.

17. Михайлик М.В. Советская прокуратура к 10 годовщине Октября / М.В. Михайлик // Вестник советской юстиции. – 1927. – № 21–22. – С. 713–714.

РЕНЬОВ С. В.,
аспірант кафедри
конституційного права України
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 342.34(477)

ДЕМОКРАТІЯ ЯК БАЗОВА ЦІННІСТЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ

У статті досліджуються засадничі цінності конституційного ладу України. Ретельно аналізуються принцип демократії та цінності демократії як взаємопов'язані елементи державотворення. Розглядаються існуючі в Україні проблеми, що перешкоджають практичному втіленню демократії, та можливі шляхи наближення громадян і суспільства до реалізації її ідеалів.

Ключові слова: цінності конституційного ладу, принципи, конституційний лад, демократія, конституціоналізм.

В статье исследуются основные ценности конституционного строя Украины. Детально анализируются принцип демократии и ценности демократии как взаимосвязанные элементы государственного строительства. Рассматриваются существующие в Украине проблемы, которые препятствуют практическому воплощению демократии, а также возможные пути приближения граждан и общества к реализации ее идеалов.

Ключевые слова: ценности конституционного строя, принципы, конституционный строй, демократия, конституционализм.

The article examines fundamental values of constitutional order of Ukraine. It also carefully analyzes principle of democracy and democratic values as interrelated elements of state-building. Were considered existing problems in Ukraine, which hinder practical implementation of democracy, as well as possible ways to approach our citizens and society to realize ideals of democracy.

Key words: values of constitutional order, principles, constitutional order, democracy, constitutionalism.

Вступ. Актуальність статті полягає у вирішенні складних суспільних проблем, що існують сьогодні у нашій державі, а саме – реформуванні (демократизації) Основного Закону України. Розвиток суспільства в процесі демократизації передбачає зміну системи цін-

